

RADOSŁAW GRABOWSKI

Uniwersytet Rzeszowski

DOI: 10.19195/0137-1134.105.16

*MIĘDZYNARODOWA OCHRONA PRAW CZŁOWIEKA —
WSPÓŁCZESNE PROBLEMY NA ŚWIECIE*, POD REDAKCJĄ
MARIUSZA JABŁOŃSKIEGO, TOMASZA JURCZYKA,
PATRYKA GUTIERREZA, E-WYDAWNICTWO.
PRAWNICZA I EKONOMICZNA BIBLIOTEKA
CYFROWA. WYDZIAŁ PRAWA, ADMINISTRACJI
I EKONOMII UNIWERSYTETU WROCLAWSKIEGO,
SERIA: E-MONOGRAFIE NR 63, ISBN 978-83-61370-59-8,
WROCLAW 2015, SS. 275.

Opracowanie zatytułowane *Międzynarodowa ochrona praw człowieka — współczesne problemy na świecie* to praca zbiorowa, będąca pokłosiem międzynarodowej konferencji naukowej poświęconej anonsowanej w tytule problematyce. Wydarzenie to zaistniało dzięki aktywności pracowników Katedry Prawa Konstytucyjnego oraz członków Koła Naukowego Prawa Konstytucyjnego Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Recenzowana monografia obejmuje — co nieuniknione — wybrane zagadnienia związane z szeroko zakreślonym tytułem konferencji i opracowania. Tego rodzaju założenie należy ocenić pozytywnie; sami redaktorzy wskazują, iż podjęli działania mające na celu „wyselekcjonowanie pewnych, wybranych zagadnień, które ze względu na swoją aktualność w istotny sposób zasługują na poddanie ich analizie”.

Przedstawione podczas konferencji referaty zostały pogrupowane i przyporządkowane do trzech rozdziałów, zatytułowanych: 1) *Respektowanie międzynarodowych standardów w obszarze ochrony wolności i praw człowieka*, 2) *Status informacyjny jednostki* oraz 3) *Prawa dziecka*.

Rozdział pierwszy, zatytułowany *Respektowanie międzynarodowych standardów w obszarze ochrony wolności i praw człowieka*, obejmuje dziesięć tekstów poświęconych szeroko rozumianej ochronie wolności i praw: ich gwarancji w prawnomiędzynarodowych systemach ochrony, wskazaniu problemów temu to-

warzyszących, zapewnieniu skutecznej ochrony wolnościom i prawom osobistym, politycznym oraz ekonomicznym.

Artykuł autorstwa Szymona Mazurkiewicza pt. *Human rights and the philosophy of international law — between law of nature and legal positivism?*, został poświęcony fundamentalnym dla prawa międzynarodowego i praw człowieka koncepcjom filozoficznym XX w. Zostali w nim wskazani wybitni przedstawiciele filozofii prawniczej tego okresu oraz wpływ ich koncepcji na zrozumienie problemów praktyki w tym zakresie.

Barbara Klebeko w artykule *Handel ludźmi jednym z największych współczesnych zagrożeń dla realizacji idei praw człowieka* zajęła się jednym z poważniejszych współczesnych problemów z dziedziny praw człowieka, czyli zjawiskiem handlu ludźmi. Autorka nie tylko dowodzi, że handel ludźmi jest przestępstwem, lecz także przedstawia konsekwencje niewdrożenia skutecznych rozwiązań prawnych w tym zakresie. Trafnie stwierdza, że „Za zwalczanie tego procederu, naruszającego szereg praw człowieka, odpowiedzialność ponosi państwo, ale także społeczeństwo, które kreuje popyt na towary i usługi wytwarzane przez ofiary handlu ludźmi”.

Artykuł pt. *Dostęp do wody — prawo człowieka czy towar podlegający prawom wolnego rynku? Obecne regulacje prawne i perspektywy na przyszłość* autorstwa Dominiki Kuźnickiej dotyczy bardzo ważnej, ale rzadko obecnej na łamach wydawnictw naukowych problematyki prawa do wody. Autorka wskazuje na fakt, że brak dostępu do wody jest istotnym problemem także w państwach Europy Zachodniej. Jako przykład rozwiązań idących w dobrym kierunku zostały wskazane rozwiązania mające zostać wprowadzone w Irlandii, polegające m.in. na obniżaniu ciśnienia wody w wodociągach, uproszczenia drogi sądowej w przypadku o prawo do wody, przymusowej ściągalności opłat za wodę przy jednoczesnym zakazie odcięcia dostępu do wody z powodu niemożności poniesienia opłat za wodę.

W kontekście stałego napływu obcokrajowców do Europy warto zwrócić uwagę na artykuł Magdaleny Abu Gholeh zatytułowany *Sytuacja prawna i faktyczna uchodźców a prawa człowieka*. Autorka podjęła w nim próbę przybliżenia problemów, które napotyka realizacja postulatów dotyczących uchodźców. Jej zdaniem trudności towarzyszące respektowaniu praw człowieka w odniesieniu do cudzoziemców o różnym statusie prawnym nie mogą sprawiać, że prawa człowieka, w przypadku osób wcześniej dotkniętych wydarzeniami, na które nie mają wpływu, nie będą respektowane.

Damian Szczepaniak, w opracowaniu pt. *Wolność sumienia i wyznania a nauczanie religii w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, przybliży tematykę nauczania przedmiotu odnoszącego się w swojej treści do problematyki wyznaniowej. Autor analizuje dwa modele stosowane w tym zakresie — zintegrowany i równoległy. Stwierdza, że celem działań podejmowanych przez państwo powinno być stworzenie takich warunków, w których jednostka mogłaby swoje prawa realizować w możliwie najpełniejszy sposób.

Artykuł zatytułowany *Wybrane polskie cenzusy wyborcze w świetle standardów międzynarodowych* autorstwa Magdaleny Wrzalik został poświęcony analizie realizacji cenzusów prawa wyborczego. Autorka skupiła się na prawie głosu osób nieposiadających obywatelstwa państwa pobytu, indywidualnego pozbawienia czynnego prawa wyborczego osób ubezwłasnowolnionych, a także obniżenia granicy wieku.

Agata Pyrzyńska w artykule *Międzynarodowa obserwacja wyborów jako narzędzie ochrony podmiotowych praw wyborczych* stwierdza, że instytucja międzynarodowej obserwacji wyborów stanowi jedną z podstawowych gwarancji zasady wolnych wyborów, a tym samym jest to skuteczne narzędzie ochrony podmiotowych praw wyborczych. Autorka dochodzi ponadto do wniosku, że konieczność zagwarantowania demokratycznych procedur wyborczych i poszanowania podstawowych praw politycznych obywateli w czasach postępującej globalizacji i integracji pomiędzy państwami przestaje być już problemem wewnętrznym konkretnego państwa, ale staje się przedmiotem zainteresowania społeczności międzynarodowej.

W opracowaniu *Sytuacja kobiet w Turcji. Aspekty prawne i społeczne* Leyla Büyükbayra i Michał Dahl przedstawili prawną i faktyczną sytuację kobiet w Turcji. Uwzględnienie w artykule również stosunków społecznych i uwarunkowań kulturowych tego państwa pozwalają na zweryfikowanie powszechnej opinii, zgodnie z którą kobiety w Turcji są uciskane, nie znają swoich praw lub prawa te są im odmawiane. Współautorzy podkreślają, że nieprawdziwa jest także skrajnie odmienna opinia, w myśl której życie kobiet tureckich niemal w niczym nie różni się od życia ich kobiet europejskich. Konkludując, współautorzy podkreślają, iż sytuacja kobiet w Turcji jest kwestią kulturową, a analizując zachodzące zmiany, dochodzą do wniosku, że ewolucja sytuacji kobiet w kierunku równouprawnienia i zrównania z sytuacją kobiet w państwach w pełni demokratycznych jest nieunikniona.

Artykuł zatytułowany *Derogacja praw i wolności w sytuacjach nadzwyczajnych w międzynarodowych systemach ochrony praw człowieka* autorstwa Mateusza Radajewskiego to kompleksowe omówienie tzw. klauzul derogacyjnych, które określają, na jakich warunkach dopuszczalne jest zawieszenie określonych praw i wolności w sytuacjach szczególnych zagrożeń. Autor stwierdza obecność takich klauzul w międzynarodowych traktatach służących ochronie praw i wolności jest działaniem uzasadnionym, świadczącym o realizmie ich twórców. Uważa, że za najlepiej skonstruowaną klauzulę derogacyjną uznać należy tę, która została sformułowana w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych.

Tomasz Jurczyk w artykule *The role of CJEU in setting European Union standards of protection of fundamental rights* stwierdza, że w wielu współczesnych konstytucjach ochrona praw człowieka jest postrzegana jako główne zadanie państwa. Jego realizację zapewnić ma przede wszystkim wymiar sprawiedliwości przez sądową kontrolę dzielności władzy wykonawczej. Zdaniem autora kontrola

taka może w ekspansywnej formie rozciągać się również na władzę ustawodawczą. Powyższe rozważania uzupełnia wątek dotyczący źródła praw człowieka w porządku prawnym Unii Europejskiej.

W rozdziale drugim znalazły się cztery teksty, w których zostały przedstawione zagadnienia związane ze współczesnym statusem informacyjnym jednostki: ustaleniem roli mediów społecznościowych, znaczenia wolności słowa oraz prasy w państwie demokratycznym.

Iwona Dyś w opracowaniu *Współczesne standardy pracy dziennikarza jako kryterium oceny działania w granicach przysługującej wolności wypowiedzi. Analiza wybranych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka* stwierdza, że wolność prasy to jedna z podstawowych zasad, a zarazem fundament współczesnej, demokratycznej rzeczywistości. Wolność prasy gwarantuje wiele aktów prawa krajowego i międzynarodowego, a wzorem dla polskich regulacji prawnych jest Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Autorka poddała analizie orzecznictwo Trybunału i doszła do wniosku, że granicą wolności prasy jest najczęściej tzw. dobre dziennikarstwo, czyli działanie zgodne ze standardami wyprowadzonymi przez Trybunał.

Opracowanie *Social media jako narzędzia walki o ochronę praw człowieka* autorstwa Amelii Mróz koncentruje się na wykorzystywaniu mediów społecznościowych w walce o ochronę praw człowieka. Stwierdza, że głównym celem mediów społecznościowych jest funkcja komunikacyjna, informacyjna i rozrywkowa, z naciskiem na tę ostatnią. Autorka podjęła próbę wykazania w jakim stopniu media społecznościowe mogą być orężem walki o ochronę praw człowieka oraz narzędziem przyczyniającym się do zmian społecznej.

Artykuł Maxa Steuera zatytułowany *Searching for the Fair Balance? The Application of the Principle of Proportionality in Slovak Freedom of Speech Cases* stanowi analizę empiryczną stosowania zasady proporcjonalności przez sądy w sprawach dotyczących słowackich konfliktów między wolnością słowa a ochroną dóbr osobistych.

Celem badań przeprowadzonych przez Hannę Wiczanowską w opracowaniu *Modern standards of the freedom of speech — from Otto Preminger Institut to the era of social media* jest — jak stwierdza autorka — omówienie ewolucji mechanizmów prawnych w zakresie ochrony wolności słowa. Cel ten został osiągnięty, a w tekście został także przedstawiony wpływ różnorodnych czynników na zakres i sposób ochrony wolności słowa, przy uwzględnieniu rozwiązań amerykańskich i europejskich.

Rozdział trzeci, na który także składają się cztery teksty, został poświęcony problematyce prawnych regulacji praw dziecka oraz praktyce w zakresie ochrony, z uwzględnieniem działań legislacyjnych, instytucji publicznych oraz rodziców.

Waldemar Arroyo Rojas w artykule *Effects of Non-Recognition of Children as Citizens and of Exclusion from the International System upon their Human Rights* stwierdza, iż polityka wewnętrzna i zewnętrzna państw ma istotny wpływ

na dobro dzieci. Prawa dzieci znajdują się jednak nisko na liście priorytetów społeczności międzynarodowej. Dzieci są pozbawione praw politycznych i uznanie ich praw obywatelskich jest ograniczone, jednakże prawodawstwo międzynarodowe ewoluuje w tej kwestii. Środki egzekwowania tych praw dzieci nadal są niewystarczające. Autor stawia kontrowersyjną tezę, że należy dać dzieciom głos w sprawach, które ich dotyczą, ale społeczność międzynarodowa jeszcze do tego nie dojrzała.

Tekst, który przedstawiła Урунова Санавбар Вахобовна (Urunowa Sanawbar Wachoobowna), zatytułowany *Некоторые вопросы в области обеспечения прав и интересов детей — сирот и детей, оставшихся без попечения родителей по международным и национальным законодательством Республики Таджикистан* (Wybrane pytania z zakresu praw i interesów dzieci — sierot i dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej, zgodnie z międzynarodowym ustawodawstwem republiki Tadżykistanu) dotyczy problematyki praw sierot i dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej w Tadżykistanie. Autorka przedstawia regulacje krajowe i międzynarodowe w tej materii, zwracając przy tym uwagę, iż prawo do wychowania w rodzinie jest jednym z najważniejszych praw dziecka. Jego zagwarantowanie ma istotne znaczenie dla rozwoju fizycznego i psychicznego dziecka. Sugerowany kierunek działań państwa to ustanowienie gwarancji wsparcia społecznego samotnych matek, zwiększenie zasiłków dla samotnych rodziców wychowujących dzieci oraz zapewnienie pomocy finansowej dla rodzin wielodzietnych.

Opracowanie *Ochrona praw dziecka w kontekście współczesnych konfliktów zbrojnych — wybrane aspekty* autorstwa Macieja Krogela stanowi próbę odpowiedzi na pytanie, czy istniejące międzynarodowe regulacje chroniące dzieci w konfliktach uwzględniają zmiany zachodzące we współczesnej doktrynie wojennej. Autor prowadzi w tym celu analizę w płaszczyźnie praw człowieka, praw dziecka, prawa humanitarnego, jak również międzynarodowego prawa karnego. Stwierdza, że w obliczu dynamicznych zmian w zakresie metod, środków i przestrzeni prowadzenia działań zbrojnych głównym postulatem ochrony praw dziecka w sytuacji konfliktu powinno być uniezależnianie efektywnej ochrony od bezspornego uznania istnienia konfliktu, walczących stron i charakteru, w jakim dziecko uczestniczy w wojnie. Należy przede wszystkim dążyć do tego, by odpowiedzialność za jakikolwiek udział dzieci w konflikcie zbrojnym zawsze była możliwa do przypisania jakiemuś podmiotowi, niezależnie od przewidywanych sankcji.

Patryk Gutierrez w artykule *Praca dzieci w krajach Ameryki Południowej i Europie — Peru, Polska* omawia międzynarodowe oraz krajowe regulacje prawne, które dotyczą zatrudnienia dzieci, na przykładzie Polski i Peru. Autor stwierdza, iż problem ten współcześnie nie dotyczy wyłącznie krajów tzw. trzeciego świata, ale występuje również w krajach rozwiniętych, a także rozwijających się. Opracowanie skupia się na wskazaniu podobieństw oraz różnic występujących w krajach europejskich i latynoamerykańskich.

Zarówno ideę zorganizowania konferencji poświęconej przedstawionym zagadnieniom, jak i jej efekty w postaci recenzowanego opracowania należy ocenić pozytywnie. Na szczególne uznanie zasługuje, że w publikacja ma charakter wielojęzyczny. Jest to jej niezaprzeczalny walor, zwłaszcza w kontekście konieczności powrotu do używania w nauce tzw. języków konferencyjnych. Pewną wadą jest niezamieszczenie streszczeń każdego z tekstów w pozostałych językach recenzowanej publikacji. Wpłynęłoby to na poszerzenie kręgu odbiorców. Zwraca także uwagę niekonsekwencja w zamieszczaniu wykazów bibliograficznych — cztery teksty mają takie wykazy, a pozostałe są go pozbawione. Mimo wskazanych braków należy podkreślić wysoki poziom merytoryczny wszystkich prezentowanych tekstów, co nie jest łatwe do osiągnięcia w przypadku tego rodzaju przedsięwzięcia. Lektura recenzowanej książki pozwala na uzyskanie wiedzy o funkcjonowaniu systemów ochrony praw człowieka poza głównymi dziedzinami zainteresowania współczesnej nauki, co należy uznać za największą zaletę monografii.